

наукових установ, яким надається підтримка держави, – за рахунок коштів державного бюджету з урахуванням надходжень від сплати єдиного внеску у розмірі, встановленому частиною дев'ятою статті 8 Закону [6] для цієї категорії працівників;

— для наукових (науково-педагогічних) працівників інших наукових установ, організацій, підприємств та вищих навчальних закладів – за рахунок коштів цих установ, організацій, підприємств та закладів;

— з 11.10.2017 пенсії, призначені згідно із Законом [4] науковим (науково-педагогічним) працівникам наукових установ, організацій та установ усіх форм власності, фінансуються 100 % із солідарної системи за рахунок коштів Пенсійного фонду України.

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність : закон України від 13.12.1991 № 1977–ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977–12> (дата звернення: 27.02.2019).

2. Про внесення змін до Закону України Про наукову і науково-технічну діяльність : закон України від 06.04.2000 № 1646–ІІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1646–14> (дата звернення: 27.02.2019).

3. Порядок фінансування різниці між сумою пенсії, призначеної науковим (науково-педагогічним) працівникам державних не бюджетних підприємств, установ, організацій та вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та сумою пенсії, обчисленою відповідно до інших законодавчих актів, на яку мають право зазначені особи : постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 372 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372–2004–п> (дата звернення: 27.02.2019).

4. Про наукову і науково-технічну діяльність : закон України від 26.11.2015 № 848–VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848–19> (дата звернення: 27.02.2019).

5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : закон України від 09.07.2003 № 1058–IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058–15> (дата звернення: 27.02.2019).

6. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : закон України від 26.06.1997 № 400/97–ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464–17> (дата звернення: 27.02.2019).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій : закон України від 03.10.2017 № 2148–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2148–19> (дата звернення: 27.02.2019).

УДК 343.98

*Говорова К. І., наук. співробітник Харківського НДІСЕ
E-mail: kg0667241734@gmail.com*

ДО ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ОТРИМАННЯ ТА НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ КРЕДИТНИХ КОШТІВ

Економічний підйом України в 2000–2007 роках і пов'язані з ним зростання грошових доходів населення; розширення пропозиції товарів і послуг на споживчому ринку створили сприятливі умови для розвитку кредитування не тільки приватних осіб, але й великих підприємств на території України. Більшість банків пропонували послуги з кредитування приватних осіб, постійно розширюючи та модифікуючи їх перелік. Кредити населенню надавалися як в гривні, так і в іноземній валюті. У 2004–2005 роках обсяги кредитів, наданих фізичним особам, зростали приблизно на 100 % за рік. У 2006 р. темпи їх приросту дещо сповільнилися.

В умовах фінансової кризи темпи розвитку споживчого кредитування дещо знизилися, що було обумовлено зниженням рівня грошових доходів населення та зростанням рівня безробіття. Збільшилася і частка прострочених кредитів. Надалі терміни кредитування поступово стали зростати, ставки знижуватися, тому в цілому, ринок кредитів поживався. Починаючи з 2010 р. темпи зростання споживчих кредитів пришвидшуються, обганяючи темпи зростання кредитів у реальному секторі економіки. Стрімкий розвиток кредитування обумовив зростання різного роду зловживань у вказаній сфері економіки.

Судова економічна експертиза, досліджуючи кредитно-фінансові операції, сприяє запобіганню порушень законодавства, які виникають між суб'єктами злочинної діяльності, якими можуть бути як кредитори (банки, фонди, асоціації), так і позичальники (юридичні та фізичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності).

Статтею 222 Кримінального кодексу України передбачено кримінальну відповідальність за надання громадянином-підприємцем або засновником чи власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності завідомо неправдивої інформації органам державної влади чи органам влади місцевого самоврядування, банкам або

іншим кредиторам з метою одержання субсидії, субвенції, дотації, кредитів чи пільг щодо податків у разі відсутності ознак злочину проти власності. На кваліфікацію даного діяння впливає вчинення його повторно або завдання в результаті його вчинення великої матеріальної шкоди [1].

Об'єктом злочину, передбаченого ст. 222 КК України, є встановлений законодавством порядок кредитування; знаряддям – документи, які надаються позичальниками банкам в яких можуть міститись неправдиві дані. [3, с. 510]. Складом злочину, передбаченого ст. 222 КК України, охоплюються також ситуації, в яких нецільове використання кредиту заздалегідь планувалося особою, яка бажала спочатку заробити на кредитних коштах, а потім використати позичку на цілі, передбачені кредитним договором. Нецільове використання кредиту може бути пов'язане із такими діями, як:

- внесення коштів від кредиту на депозит і отримання за ним відсотків;
- придбання нерухомості та іншого майна, що не має відношення до цілі, зазначеної у кредитному договорі;
- переведення кредитних коштів у готівку і використання їх на власні потреби;
- погашення інших отриманих раніше кредитів.

Шахрайське отримання кредитів ґрунтується на поданні до банку завідомо неправдивої інформації при укладанні кредитного договору. Якщо позичальник уже при оформленні кредиту має на меті не повертати його, то в такому випадку має місце намір на заволодіння майном або придбання права на нього вже в момент учинення цих дій (ст. 190 КК України). У разі відсутності такого наміру можна говорити про шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України).

Для того, щоб дати повну та об'єктивну характеристику кредитно-фінансовим операціям, експерту-економісту необхідно дослідити нормативно-правову базу та фактографічну інформацію, використовуючи розрахунково-аналітичні, документальні прийоми та прийоми узагальнення і реалізації результатів експертизи.

За ознакою цільового призначення, кредити можна умовно поділити на такі:

1. Кредити цільового призначення (іпотечні, на купівлю побутових товар та сплати послуг, на розвиток підсобного господарства тощо).
2. Нецільові кредити.

Особливу увагу необхідно приділити саме цільовим кредитам. Така увага обумовлена тим, що у кримінальних провадженнях, порушених у справах щодо шахрайства з фінансовими ресурсами, органи, що призначають судові експертизи, часто стикаються із питанням необхідності встановлення правильності їх використання, а саме: чи за цільовим призначенням використано отримані кредитні кошти.

При призначенні судової економічної експертизи щодо цільового використання кредитних коштів може бути поставлене таке питання: «Чи підтверджується бухгалтерськими та первинними документами нецільове використання кредитних коштів за угодою (номер, дата)?».

Цільові кредити надаються на конкретні цілі, що визначають умови кредитування та способи видачі. При наданні такого виду кредитів цільовий характер використання передбачається у кредитному договорі та передбачає надання низки документів, а саме:

– за кредитами, наданими на будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт об'єктів перевіряються первинні документи (рахунки на оплату, чеки, договори купівлі – продажу тощо), які підтверджують використання кредитних коштів на придбання будівельних матеріалів, оплату послуг;

– за кредитами, наданими на купівлю нерухомості, перевіряється: наявність договору купівлі-продажу або інших документів, що підтверджують право власності на об'єкт; підтвердження факту оплати за майно;

– за кредитами, наданими на купівлю автотранспорту, перевіряється наявність договору купівлі-продажу (дата його укладання, відповідність марки автомобіля) або свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та ін., при безготівковому перерахуванні – факт відправлення грошей за реквізитами, вказаними у розрахункових документах.

Якщо узагальнити процес проведення дослідження документів кредитних операцій щодо цільового використання кредитних коштів, то основним його етапом є визначення відповідності використання кредитних коштів меті, передбаченій кредитним договором, реальності придбання матеріальних цінностей за кредитні кошти. При цьому перевіряються

документи, які можуть підтверджувати цільове використання кредиту. Такими документами можуть бути платіжні доручення, рахунки-фактури, митні декларації, складські розписки, довіреності тощо.

Разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта), експерту треба надати документи бухгалтерського та податкового обліку, які містять відомості, – вихідні дані для вирішення поставлених питань. Такими документами можуть бути: прибуткові та видаткові накладні, ордери, звіти матеріально відповідальних осіб, картки складського обліку, касові книжки, матеріали інвентаризації, акти ревізій, табелі, наряди, акти приймання виконаних робіт, трудові договори, розрахункові платіжні відомості, виписки банку, платіжні доручення і вимоги, договори про матеріальну відповідальність, накопичувальні (оборотні) відомості, журнали-ордери, меморіальні ордери за балансовими рахунками, головні книги, баланси та інші первинні та зведені документи бухгалтерського та податкового обліку і звітності.

За умови, якщо ведення бухгалтерського обліку здійснювалось в електронно-обчислювальному вигляді, експерту надаються реєстри бухгалтерського обліку у роздрукованому вигляді, обов'язково завірені в установленому порядку.

У випадку, коли експертиза призначається з метою перевірки висновків документальної ревізії, у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначається, які саме висновки і з яких причин викликають сумнів (суперечать іншим матеріалам справи, непереконливо обґрунтовані фінансовими інспекторами тощо). Документи мають бути систематизованими в хронологічному порядку (за відповідними періодами), підшитими, прошнурованими та пронумерованими [3].

У разі потреби для визначення, які саме документи треба надати експерту на дослідження в кожному конкретному випадку, слідчому доцільно звернутись за консультацією до експерта-економіста.

Таким чином, судова економічна експертиза, досліджуючи кредитно-фінансові операції, не тільки дозволяє встановити факти злочинної діяльності, а й сприяє запобіганню порушень законодавства, що виникають між суб'єктами злочинної діяльності, якими можуть бути як кредитори (банки, фонди, асоціації), так і позичальники (юридичні та фізичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності).

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26. Ст. 131.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Видання 10-те, перероблене та доповнене. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 (зі змінами та доповненнями). *Офіційний вісник України* від 03.12.1998 № 46. Стор.172. Ст. 1715.

УДК 343.98

*Данильченко О. Л., ст. наук. співробітник Харківського
НДІСЕ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2659-003X>,
e-mail: dans2008@ukr.net*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА ПРИ ВИКОРИСТАННІ КОШТІВ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Останнім часом до експертних установ надходять запити від правоохоронних органів та судів на проведення судових економічних експертиз з питань документального підтвердження висновків актів ревізій (перевірок) органів Державної аудиторської служби України щодо встановлених порушень при отриманні та використанні коштів Державного бюджету України, які виділяються місцевим бюджетам у вигляді субвенцій і дотацій, а також видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів і враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.